

Eeldefineeritud projekt “Soolõime ja õiguskaitsega sugude võrdsuseni”

Elluviija: soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik

Rakendusperiood: 25. märts 2013 – 31. detsember 2015

Projekti „Soolõime ja õiguskaitsega sugude võrdsuseni“ rahastatakse Norra toetustest 2009-2014.

Projekti “Soolõime ja õiguskaitsega sugude võrdsuseni” eesmärk on tõsta kodanike, õigusprofessionaalide ning tööandjate teadlikkust sugude võrdõiguslikkusest, võrdse kohtlemise põhimõttest ning struktuurset ebavõrdsusest. Projekti ettevõtmiste tulemusena tõhustub õiguskaitse soolise ja mitmese diskrimineerimise juhtumites. Õigusabiteenust osutavad isikud saavad teadlikumaks naiste ja meeste võrdse kohtlemise põhimõttest ning diskrimineerimisvaidluste lahendamise temaatikast.

Vajadus tegutseda õiguskaitse tulemuslikumaks muutmise ning valitsemise sootundlikumaks tegemise nimel tuleneb madalast õigusteadlikkusest ning soolise võrdõiguslikkuse seaduse (edaspidi ka „SoVS“) mitterahuldavast rakendumisest. Teadlikkus soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuetest on madal nii kodanike ja töötajate kui ka tööandjate ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste seas. Kohtutesse ja töövaidluskomisjonidesse on jõudnud vaid üksikud diskrimineerimisvaidlused.

2013-2015 on voliniku kantseleil kavas rida tegevusi, mis võib tinglikult jaotada kahte suuremasse kategooriasse: 1) diskrimineerimise läbi kannatanute õiguskaitse tõhustamine õigusteadlikkuse tõstmise ja strateegilise hagelemise kaudu, 2) sugude võrdsuse edendamine avalikus sektoris poliitikakujundamisse ja valitsemisse sookategooria läbiva kaasamise kaudu.

I Tõhus õiguskaitse diskrimineerimise vastu – õigusteadlikkuse parandamine ning kannatanute abistamine

1. Võrdse kohtlemise põhimõtte evitamise nimel õigusteadlikkuse parandamine

- Tööinspektsiooni ja töövaidluskomisjonide töötajate ning tööandjate koolitamine soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuetest.
- Võrdse kohtlemise põhimõtet avavate teabematerjalide avaldamine. Erilist tähelepanu pööratakse materjalide koostamisel soolist ja mitmest diskrimineerimist sagedamini kogevate vähemuskogukondade ning haavatavate elanikkonnagruppide esindajate probleemidele ja vajadustele.
- Perioodil 2013-2015 tehakse voliniku kantselei õigusnõustamise teenus kättesaadavamaks väljaspool pealinna elavatele elanikele. Aastas korra viiakse iga maakonna keskusel läbi kodanike õigusnõustamine.
- Perioodil 2013-2015 toimub iga aasta kaks eriseminari võrdõiguslikkuse spetsialistidele aktuaalsetel teemadel. Seminaridel tutvustavad uuemaid erialateadmisi välisspetsialistid.

2. Uuring ebavõrdsuse ilmingutest ning soolise ja mitmese diskrimineerimise kogemustest ja levikust

Suuremahuline ja mitmetahuline uuring püüab leida vastust, millised sotsiaalsed grupid on Eesti ühiskonnas kõige haavatavamas olukorras, kes, millises olukorras ning millisel viisil kogevad soolist või mitmest diskrimineerimist. Uuring hõlmab nii inimeste kogemuste kaardistamist kui ka praktikate ja poliitikate analüüsi selgitamiseks välja võimaliku struktuurse ebavõrdsuse kohti ning tagamaid. Metoodika eripära seisneb selles, et paralleelselt soolises lõikes andmete uurimisega vaadeldakse ka inimeste kuulumist erinevatesse vähemusgruppidesse ning seda, kuidas mõjutab see nende sotsiaalset positsiooni ja tõenäosust sattuda ebavõrdse kohtlemise ohvriks.

Uurimistulemused võimaldavad kavandada edukamat võrdõiguslikkuse poliitikat ning võidelda tõhusamalt ebaõigluse vastu.

3. Strateegiline hagelemine diskrimineerimisvaidluste lahendamiseks

Tõhustamiseks õiguskaitsel soolise ja mitmese diskrimineerimise juhtumite lahendamisel ning loomaks ja kujundamiseks kohtupraktikat, valib voliniku kantselei välja õiguspoliitilist tähtsust omavad juhtumid, mis viiakse kohtusse. Kannatanu abistamine seisneb õigusabi korraldamises, ekspertteadmise pakkumises kohtuprotsessis kannatanut esindavale õiguseksperdile ning vajadusel hagemisega seonduvate kulude katmises. Kohtulahendite sisu, tulemused ja võimalik mõju ühiskonnale tehakse teatavaks ka laiemale avalikkusele.

4. Psühholoogide ja nõustajate koolitamine

Psühholooge, terapeute ja kriisinõustajaid haritakse koolituse käigus diskrimineerimise kogemuse spetsiifikast. Koolituse käigus õpetatakse, kuidas aidata ebavõrdse kohtlemise ohvriks langenuid negatiivse kogemusega toime tulema (st mh tõstma enesekindlust, maandama stressi, pöörduma depressiooni jms tõsisemate tagajärgedega abi saamiseks spetsialisti poole).

II Sugude võrdõiguslikkuse edendamine ning soo aspekti läbiv lõimimine valitsemisse

Soolise võrdõiguslikkuse seadus näeb ette, et riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused peavad oma tegevuses süstemaatiliselt ja eesmärgipäraselt edendama naiste ja meeste võrdsust. Selleks tuleb asutustel strateegiaid, poliitikaid ja tegevuskavasid planeerides ja ellu viies võtta arvesse naiste ja meeste erinevaid huve ning ühiskondlikku staatust. Aitamaks nimetatud asutustel seadusjärgset kohustust täita, muuhulgas selleks, et määrata valitsusalas kindlaks sugude võrdsust puudutavad teemavaldkonnad ning asjakohased eesmärgid ja indikaatorid, pakutakse perioodil 2013-2015 voliniku kantselei poolt kohustatud isikutele ekspertkonsultatsioone ja töötatakse välja juhendmaterjalid.

Riigiasutustele suunatud tegevused ja teenused

1. Riigiasutuste nõustamine soo aspekti läbivaks lõimimiseks nende tegevusse

Voliniku kantselei pakub projekti perioodil ministriumidele nõustamisteenust seadusandlikus ja arengukavade väljatöötamise protsessis kohustusliku soolise mõju analüüsi edukamaks läbiviimiseks. Samuti aidatakse ministriumidel sõnastada oma valitsemisalas relevantseid soolise võrdõiguslikkuse eesmärgid ning töötada välja arengukavades kätketud eesmärkide saavutamise hindamiseks sobivad indikaatorid.

Kavas on järgmised tegevused:

- Ekspertkonsultatsioonid ministeeriumidevahelise soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise töögrupi liikmetele. Konsultatsioonide käigus antakse nõu, kuidas kaardistada ministeeriumi valitsemisalas soolise ebavõrdsuse suurimad probleemid, seada soolise võrdõiguslikkuse eesmärgid, töötada välja eesmärkide saavutamise hindamiseks indikaatorid, kujundada sootundlikke teenuseid ning viia läbi soolise mõju analüüse ja hinnata analüüside tulemusi.
- Tööseminar ministeeriumide juhtkondadele soolise võrdõiguslikkuse läbiva lõimimise metoodika kohta valitsemisalas. Tööseminari viivad läbi välisekspertid.
- Igal teisel kuul hakkab ilmuma e-foleht soolise võrdõiguslikkuse edendamise uuematest arengutest. Infolehte levitatakse eelkõige riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste seas eesmärgiga aidata asutustel parema informeerituse kaudu hõlmata soo aspekt oma tegevustesse.
- Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ametnikele töötatakse välja praktiline juhend, kuidas täita soolise võrdõiguslikkuse seadusest tulenevat kohustust edendada soolist võrdõiguslikkust.
- Sotsiaalministeeriumis viiakse läbi soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise meetodite rakendamise pilootprojekt. Ettevõtmise eesmärk on testida ühe ministeeriumi näite varal, kuidas töötab soo aspekti lõimimine poliitika kujundamise protsessis. Pilootprojekti raames viiakse Sotsiaalministeeriumis läbi kavandatava programmi, poliitika või meetme soolise mõju analüüs ning lõimitakse soo aspekt planeerimise protsessi kõigisse etappidesse. Ettevõtmise tulemusena valmib detailne ja praktiline kirjeldus soolõime protsessist ministeeriumi poliitika kujundamises ja planeerimises. Infomaterjali saavad teised ministeeriumid kasutada õppevahendina kavandades soolõime tegevusi oma valitsemisalas.
- Ministeeriumide poolt seadusandlustegevuses ja arengukavade väljatöötamise käigus läbiviidud soolise mõju analüüsimise protsessides konsultatsiooni pakkumine ning analüüside auditeerimine.

Haridus- ja teadusasutustele suunatud tegevused

2. Teaduskonverents ja publikatsioon naissubjektsusest koostöös ülikoolide ja/või teiste uurimisasutuste ning akadeemiliste väljaannetega

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt on haridus- ja teadusasutused kohustatud edendama soolist võrdõiguslikkust kasutades õppematerjale ning viies läbi uuringuid, mis aitavad kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele.

Eestis ei ole soouuringud institutsionaliseeritud teadusdistsipliin (st üheski ülikoolis pole soouuringutele spetsialiseerunud õppetooli ning puudub võimalus teha akadeemiline kraad soouuringutes). Toetamaks kodumaist soouuringute distsipliini ning nais- ja meesuuringutega tegelevaid teadureid korraldatakse interdistsiplinaarne konverents (kaasates teolooge, õigus-, arsti-, kirjandusteadlasi jne) soolisest subjektsusest. Konverentsi eesmärk on uurida erinevaid analüüsimeetodeid kasutades kehtivaid soolisi võimumehanisme, subjektiloomet jms.

Valik projekti oodatavaid tulemusi:

- Tõusnud on teadmine õiguskaitse võimalustest diskrimineerimise asjades, sh voliniku tegevusest ja pädevusest.
- Soolise võrdõiguslikkuse seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse nõudeid tuntakse paremini ning seeläbi rakenduvad need aktid edukamalt. Töövaidluskomisjonide ja

kohtute poolt lahendatakse aastas suurem arv diskrimineerimisvaidlusi kui perioodil enne aastat 2013.

- Voliniku kantseleile on loodud paremad võimalused täita seadusjärgseid ülesandeid.
- Paranenud on teadmine struktuurse ebavõrdsuse kohta ning kaardistatud on kõige haavatavamad elanikkonnagrupid.
- Tõhustunud on õiguskaitse soolise ja mitmese diskrimineerimise ohvritele.
- Ministeeriumidel on välja valitud prioriteetvaldkonnad, kus peetakse arengukavade tasemel silmas sugude võrdsuse põhimõtet, analüüsitud on ebavõrdsuse ilminguid. Riigiasutustel on kasutada juhendid, kuidas lõimida sugude võrdsuse põhimõtet oma tegevusse.